

Paix de Dieu et guerre sainte en Languedoc au XIIIe siècle. Toulouse 1969 ss. 366 (Cahiers de Fanjeaux, 4).

Pozycja *Pokój Boży i wojna święta w Langwedocji w XIII w.* porusza zagadnienie istotne dla zrozumienia procesów społeczno-kościelnych w zachodnim chrześcijaństwie nie tylko pod względem ideologicznym; problematyka jest wciąż przedmiotem żywej dyskusji. Tej sprawie została poświęcona omawiana książka, będąca rezultatem zespołowej pracy kilku uczonych. Zeszyty z Fanjeaux ukazują się pod patronatem Wydziału Lettres et Sciences humaines Uniwersytetu i Instytutu Katolickiego w Tuluzie. Omawiany tom Zeszytów jest czwartym z rzędu. Pierwszy z nich był poświęcony *Św. Dominikowi w Langwedocji*¹, następny nosi tytuł: *Waldensi z Lang-*

*wedocji a ubodzy katolicy*², trzeci — *Katarzy w Langwedocji*³. Przedmowę do książki napisał M. H. Vicaire, profesor historii Kościoła na Uniwersytecie we Fryburgu (Szwajcaria) i w Instytucie Katolickim w Tuluzie.

W książce omówiono zasadniczo trzy wielkie problemy. Pierwszy z nich to: Pokój, wojna i wiara opracowany w sześciu artykułach. A. Dupront, profesor Sorbony z Paryża, prezentuje temat: *Wojna święta a chrześcijaństwo* (s. 17-50). W wyniku rzetelnej analizy licznych, ówczesnych tekstów źródłowych autor dochodzi do wniosku, że „wojna święta była dla ówczesnego

² *Vaudois languedociens et pauvres catholiques.* Toulouse 1967 (Cahiers de Fanjeaux, 2).

³ *Cathares en Languedoc.* Toulouse 1968 (Cahiers de Fanjeaux, 3).

¹ *Saint Dominique en Languedoc.* Toulouse 1966 (Cahiers de Fanjeaux, 1).

chrześcijaństwa rzeczywistością o charakterze soteriologicznym i eschatologicznym" (s. 44). Znany badacz mentalności średniowiecznej, profesor historii Kościoła na Uniwersytecie we Fryburgu (Szwajcaria) i na Katolickim Instytucie w Tuluzie E. Delaruelle opracował temat: *Pokój Boży a krucjata w chrześcijaństwie XII wieku* (s. 51-71), natomiast profesor historii prawa na Uniwersytecie w Tuluzie G. Sicard omawia bardzo ciekawe zagadnienie w pracy pt. *Pokój i wojna w prawie kanonicznym XII w.* (s. 72-90). Pierwszy z wymienionych artykułów (bez dokumentacji naukowej) oparty jest wyłącznie na nowszej literaturze przedmiotu, drugi natomiast wprost zaskakuje wspaniałą dokumentacją, zaczerpniętą z tekstów kanonistycznych i najnowszej literatury naukowej, co niewątpliwie świadczy o świetnej znajomości zagadnienia przez autora. B. Bonnaud-Delamare rozważa problematykę *Konwencji pokojowej w Albi z 1191 r.* (s. 91-101), zawartej między Albi a hr. Rajmundem z Tuluzy. Miała ona obowiązywać tylko w granicach diecezji Albi. W zasadzie układ ten, jak stwierdza autor, wyprzedzał interwencję króla i papieża.

M. H. Vicaire podjął ciekawe studium na temat: *Sprawy pokoju i wiary w Południowej Francji (1203-1215)*. Punktem wyjścia rozważań autora jest określenie św. Dominika jako: *amicus negotii fidei et pacis*, które zostało użyte w tuluskim procesie kanonizacyjnym w 1223 r., podczas gdy hr. Rajmund VI z Tuluzy nazwany jest *inimicus negotii*. Autor w oparciu o współczesne przekazy źródłowe, zwłaszcza charakteru kanonicznego, przedstawia ideę pokoju religijnego, przewijającą się w czasie krucjaty antykatarskiej w Langwedocji. „Pokój ten, według ówczesnej mentalności, nie jest dziełem człowieka, lecz posiada charakter transcendentalny, jest to pokój Boży, pokój Jezusa Chrystusa”, dający okazję „do głoszenia oczyszczenia wiary, szafarstwa sakramentów i życia w jedności i miłości” (s. 124). Warto zaznaczyć, że taki właśnie ideał postawił św. Dominik braciom kaznodziejom⁴. Ostatni artykuł tego rozdziału, to: *Krytyka wojny świętej w literaturze południowo-francuskiej* pióra E. Delaruelle'a (s. 128-139). Artykuł nie posiada dokumentacji, lecz tylko załączoną nowszą literaturę przedmiotu.

Rozdział drugi pt. *Duch i prawo wojny świętej* obejmuje trzy prace. Pierwsza z nich to *Duch, krucjaty w epopei współczesnej* pióra R. Lejbune'a. Autor analizuje przede wszystkim *Pieśń o Antiochii* Grzegorza Bechady oraz *Pieśń o krucjacie* przeciwko albigenom Wilhelma de Tudela. W artykule następnym E. Delaruelle zajmuje się *Świętymi żołnierzami z regionu Tuluzy* (s. 174-186); są to święci męczennicy, których kult autor stwierdza, tacy jak: Gaudenty, Vidian, Aventyn i Cizy, a nadto prawdopodobnie Jakub i Sernin. Do grupy świętych żołnierzy XII w. autor zalicza śś. Bernarda z Comminges, Rajmunda z Barbastro i Rajmunda z Fitero. Bardziej interesujące jest studium R. Foreville'a, mediewisty z Uniwersytetu w Caen, na temat *Papież Innocenty III a krucjata na albigenów* (s. 184-217). Jest to krótkie studium źródłowe, zajmujące się takimi problemami, jak: główna problematyka krucjaty przeciwko albigenom, krucjata na tle instytucji krucjat, Innocenty III wobec implikacji politycznych krucjaty.

Trzeci i ostatni rozdział książki poświęcony jest „mentalności” Langwedocji w XIII stuleciu. Niezmiernie interesujący jest artykuł Y. Dossata, członka Ośrodka Badań Naukowych w Montauban, na temat: *Krucjata widziana w aspekcie kronikarzy* (s. 221-257). Jest to studium oparte prawie wyłącznie na ówczesnych przekazach źródłowych, w rezultacie którego autor dochodzi do wniosku, że „choćby przekazy źródłowe posiadają różną wartość dla badań historycznych, to jednakże żaden aspekt tego naprawdę burzliwego okresu w dziejach Południowej Francji nie pozostanie bez pewnego cienia wątpliwości” (s. 257). M. H. Vicaire prezentuje studium pt. *Udział kleru w krucjacie* (s. 261-280). Mówi więc o czynnym udziale w wojnie świętej legatów papieskich, biskupów, kleru i zakonników, nawet spoza granic Francji. W tej mozaice duchownych autor ze znaczącym zdziwieniem stwierdza fakt nieobecności św. Dominika, chociaż w tym okresie działał na terenie Langwedocji. Nie wziął on udziału w krucjacie, lecz „oddał się głoszeniu Ewangelii i słowa Bożego” (s. 280). Y. Dossat jest również autorem artykułu: *Szymon z Montfort* (s. 281-302). Osobowość jego rozważa w aspekcie „człowiek”, „wojownik”, „polityk”, „strateg”, i konkluduje, że był on „twórcą jedności narodu francuskiego” (s. 300).

⁴ *Saint Dominique...*, s. 77 nn.

Dalsze artykuły tego rozdziału to krótkie studium: K. Nelli pt. *Wicehrabia de Béziers (1185-1209) w świetle pieśni trubadurów* (s. 303-312) oraz E. Delaruelle: *Templariusze i joannici w Langwedocji za czasów krucjaty przeciwko albigensom* (s. 315-337). Artykuł, oparty głównie na źródłach, wylicza pod koniec XII stulecia 25 komandorii i 21 rezydencji templariuszy oraz 15 komandorii i 23 rezydencje joannitów. Losami fundacji komandorii joanni-

tów w Rayssac (s. 335-351) bardziej szczegółowo zajął się H. Blaquière.

Książkę uzupełniają indeksy osób, miejscowości i rzeczy, dzieł ówczesnych, synodów i zamieszczonych ilustracji. Ogólnie należy stwierdzić, że jest to książka interesująca, zwięzła i źródłowo informująca czytelnika, zwłaszcza zagranicznego, o problematyce „pokoju Bożego i wojny świętej w Langwedocji w XIII stuleciu”.

Ks. Bolesław Kumor